

Волошина Ганна Петрівна,
кандидат педагогічних наук, доцент,
Волошин Петро Миколайович,
кандидат педагогічних наук, доцент,
заслужений працівник культури України,
Уманський державний педагогічний
університет імені Павла Тичини

МОВА ЯК ЗАСІБ У ВИРАЗНЕННЯ ХУДОЖНЬОГО ТВОРУ

Кожен вид мистецтва має свій матеріал для створення образу. У літературі таким матеріалом є слово. *Мова* – першоелемент літератури, засіб образного відтворення предметів, явищ, змістовна форма. Мову можна умовно розділити на розмовну, літературну і художню. Вони входять в загальнонаціональну. Розмовна мова – ненормована мова повсякденного спілкування. Літературна мова – мова, нормалізована правилами граматики, чиста, відшліфована. Вона формується на основі народної, з’являється на високому рівні розвитку нації. В основі української літературної мови лежить мова Київської і Полтавської областей. Літературною мовою пишуть наукові праці, друкують газети, журнали, нею послуговуються в школах, на радіо, телебаченні. Розрізняють науковий, науково-популярний, ораторський, публіцистичний, офіційно-діловий (канцелярський) стилі. Наукова мова послуговується поняттями відповідних наук (хімії, математики, літературознавства...). У діловій мові використовуються канцеляризми (лексичні і синтаксичні). Художня мова – літературна, але вона не обмежується лише літературною. У своїх творах письменники використовують діалектизми, професіоналізми, архаїзми, слова у прямому й переносному значеннях. Вона містить оцінний елемент різного забарвлення: співчуття, зневагу, обурення, презирство, захоплення. Художня мова образна, емоційна, експресивна, відзначається лаконізмом. А. Чехов вважав лаконізм

єстрою таланту, інші майстри слова закликали писати так, щоб словам було тісно, а думкам – просторо.

Державними стандартами передбачено формування таких умінь: *формування уміння пояснювати* зображувальні можливості художнього слова як засобу створення художнього образу: людини, природи, тварини; що за допомогою слів можна *уявити* те, про що йшлося у творі; *виділяти* у художньому тексті та вживати у своєму мовленні під час характеристики персонажів твору, опису природи яскраві образні вислови з твору; пояснювати їх роль у тексті; *пояснювати*, які яскраві, влучні слова, словосполучення, вислови допомагають глибше, краще уявити картини природи, місце події, зовнішність персонажів, їхні характери, вчинки, стосунки з іншими героями.

В літературних творах засобом створення художнього образу є мова. Не слід думати, що створення художніх словесних образів потребує спеціальних образних слів і висловів, спеціальних мовних зворотів. Насправді ж, створення живих картин або живе вираження людських почуттів, переживань, емоційних думок можливо тільки за умови блискучого володіння письменником всім багатством національної мови. Лише в такому випадку він зможе знайти ті єдині слова і вирази, які найяскравіше передадуть те, що він зображує. Художність полягає у тому, щоб кожне слово було не тільки влучним, але й необхідним і щоб було якомога менше слів. У художній прозі своя точність і своя економія слова. Розуміння колосальної ролі, яку відіграє у творі літературна мова як засіб створення художніх образів дає потрібне спрямування аналізу словесних виражальних засобів. Вивчати й аналізувати мову художнього твору, значить по-новому тонше і правильніше розуміти його образи-ідеї. Адже мова тієї чи іншої людини характеризує особливості його життєвого досвіду, культури, розуму, психології. Дуже обережно письменники вводять у мову дійових осіб прислів'я, приказки, слова, що складають індивідуальну особливість мови даного персонажа. *Індивідуалізація* мови дійових осіб створюється не завжди